19
(3532)
25. 9. 2020
Cena 0,40 €

НОВЕ ЖИТТЯ

DVOJTÝŽDENNÍK RUSÍNOV-UKRAJINCOV SR • ДВОТИЖНЕВИК РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР

Погода – як у червні
66 Свято культури русинів-українців Словаччини

Свято культури русинів-українців Словаччини є найстаршим фестивалем такого роду в Словаччині, про що у 2014 році й одержало сертифікат. Воно завжди проходило в половині червня, тепер із-за пандемії коронавірусу COVID-19 його було перенесено на вересень і поєднано з Днем народних традицій, який вже традиційно у свидницькому скансені організує СНМ – Музей української культури.

Епідеміологічна ситуація змусила головного організатора Свята – Союз русинів-українців Словацької Республіки – значно обмежити програму, яка в попередніх роках тривала повних три дні. Програми та супровідні акції з участю дітей було повністю відмінено, так що діти свидницьких дитсадків та основних шкіл цього року в перший день Свята – в п'ятницю, 11-го вересня, не змогли показати свій художній талант у традиційному змаганні в малюванні на асфальті чи навчитися ази народного танцю в школі танцю. Зате щорічна бесіда з українськими письменниками в Піддуклянській бібліотеці відбулася, правда, без участі закордонних колег. Свою поетичну творчість представила Ірина Мацко з Кошиць, а голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин розповів про перекладацьку роботу. Учасники бесіди потім поклали квіти до пам'ятника Олександрові Павловичу.

▲ *З програми «Рідним краєм» сценаристки та режисерки Анни Кнєжової.*

▲ *Учасники бесіди з письменниками після покладання квітів до пам'ятника Олександрові Павловичу.*

О 14-ій годині програма продовжувалася в СНМ – Музеї української культури, де відбулося відкриття виставки картин Єви Бісс з нагоди 100-ої річниці від дня народження. Її художню творчість представив заступник директора СНМ-МУК Ладислав Пушкар, а про свою бабусю згадував її онук Теодор Прибула. А оскільки Єва Бісс була широко талановита і багатогранна особистість, яка виділялась і неабияким письменницьким талантом, то членки свидницького гуртка поезії представили й її літературну творчість.

А потім вже програма 66 Свята перенеслася на сцену місцевого амфітеатру, де насамперед о 17-ій годині представились молоді співацькі таланти регіону в програмі, яку сценічно підготувала Галина Мивканич.

Після привітання учасників та глядачів Свята приматоркою міста Свидник Марцелою Іванчо на сцену вийшли члени фольклорних колективів, співацьких груп та солісти, щоб привітати з визначним життєвим ювілеєм всім відому і популярну співачку народних пісень Марію Мачошко. А оскільки вона походить із недалекого селка Потічки, то основу програми «Рідним краєм» творили фольклористи якраз з цього регіону – фольклорні колективи та співацькі групи «Стропковчан» і «Стропковчане», «Свидничанка», «Ольшавчанка», «Свидницькі геліґонкарі», учасники «Маковицької струни» (між ними і лауреати) Роланд Ґуба, Петро Дзятик, Денис Дзятик («Лабірські бетяре»), Вієра Кополовцова, Александра Євчакова, Домінік Коритко, Ян Матта, Лаура Фузеріова та інші. Сценічно програму дуже вміло підготувала Анна Кнєжова і окремі образи так вдало переплітались, що часом здавалося, ніби на сцені набагато більше виступаючих, ніж це було в дійсності.

▲ *Постійний учасник Свята культури – фольклорний колектив «Курівчан» з Курова, який ведуть Яна та Іван Поповець.*

▲ *На відкритті виставки до 100-ої річниці від дня народження Єви Бісс в СНМ-МУК з літературно-музичним монтажем з її літературної творчості виступили члени гуртка поезії при Піддуклянській бібліотеці.*

Завершенням програми в п'ятницю, 11-го вересня, був концерт музики Мілана Рендоша та співачки Мартини Тяскової-Каношової.

(Продовження на 2 стор.)

Піснею відзначили День Незалежності України

Перша цьогорічна зустріч з українською піснею із циклу «Наша дума, наша пісня...», яку готує Регіональна рада Союзу русинів-українців СР в Пряшеві, відбулась 2 вересня ц.р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі.

Програма, яка на цей раз проходила під назвою «Українські патріотичні пісні до Дня незалежності України», наблизила історію України від найдавніших днів – часів Київської держави в IX ст. до наших днів.

▲ *Модератор програми Єва Олеар та Віктор Гащак, автор програми «Українські патріотичні пісні».*

В літературно-музичному монтажі, який підготував Віктор Гащак, звучали більш і менш відомі пісні, в яких оспівується Україна, а демонструвались посередництвом відеокліпів популярних українських виконавців.

З-поміж співаків публіка пізнала і таких, як Степан Гіга, який був гостем Свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику у 2005 році, та народна артистка України Наталія Бучинська, теж гість Свята у 2008 році.

Монтаж викликав у присутньої публіки відчутні емоційні реакції, звучали оплески після кожної пісні, що линули з екрану.

Наступну зустріч з піснею в рамках циклу «Наша дума, наша пісня» Регіональна рада СРУСР в Пряшеві готує до Дня захисника України, а звучати будуть українські козацькі пісні.

-єво-

У Східній Словаччині має бути створений природний заповідник Великий Буковець

Заповідник Великий Буковець повинен бути створений у Національному парку Полонини. Пропозиція готується Державним управлінням охорони природи Словацької Республіки.

Директорка сектору охорони природи та ландшафту Державного управління охорони природи Марта Мутнянова сказала, що оголошення заповідника повинна забезпечити охорону пам'ятки Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – старі букові ліси та букові праліси Карпат та інших регіонів Європи, зокрема частини Стужиця – Буківські Верхи.

Площа Великого Буковця повинна становити 973,97 га. Як інформує М. Мутнянова на сайті Державного управлінням охорони природи, територію треба розділити на зону А, де пропонується п'ятий ступінь захисту, та зону Б, де повинен застосовуватися четвертий ступінь захисту. Визначена зона захисту повинна мати третій ступінь захисту.

Запропонований природний заповідник є продовженням вже існуючих заповідників Борсучини (від українського слова борсук, словацький відповідник – jazvec) і Борсучів Верх та національних заповідників Стужиця і Яраба Скала. «Це створить компактну ядерну зону компоненту Світової спадщини ЮНЕСКО, в якій буде забезпечений режим невтручання, як того вимагають умови для включення території міжнародного значення», – пояснює М. Мутнянова.

Після обговорення плану Уряд Словацької Республіки оголосить природний заповідник. «На даний момент точний термін оголошення не може бути визначений», – уточнює вона.

Джерело: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky.

Погода – як у червні
66 Свято культури русинів-українців Словаччини

(Закінчення з 1 стор.)

В другий день 66 Свята культури русинів-українців Словаччини, в суботу, 12-го вересня, після обіду представники організаторів поклали вінки до Пам'ятника Чехословацького армійського корпусу на Дуклянському перевалі та до Пам'ятника Радянської армії у Свиднику.

Програма на амфітеатрі о 17-ій годині почалася бадьоро – темпераментними гуцульськими танцями. Їх приніс на сцену свидницького амфітеатру традиційний учасник Свята культури – Піддуклянський художній народний ансамбль – ПУЛЬС з Пряшева. Не менш традиційно закінчилася і ціла його програма – козацькими піснями та гопаком, з якими, за словами директора Юрая Швантнера, жне успіхи всюди, де б ансамбль не виступав.

Потім принесли вітання 66-ому Святу культури наші

▲ *Гопак у неповторному виконанні Піддуклянського художнього народного колективу – ПУЛЬС жне успіх за успіхом перед кожною публікою.*

▲ *Серед «Свидницьких геліґонкарів», яких веде Іван Чижмар, найбільшу увагу привертав їх найменший член.*

місцеві фольклорні колективи та солісти в однойменній програмі під режисурою Марії Пайзинкової. В ній не бракували такі довгорічні учасники Свята, як свидницька «Маковиця», «Курівчан» з Курова, «Поляна» з Орябини чи «Карпатянин» з Пряшева, фольклорний колектив Центральної ради СРУСР. Завершила суботню програму на амфітеатрі музична група «Мафіа корнер» із співачкою Стефі з Гуменного.

В неділю, 13-го вересня 2020 р., фестивальні дні у Свиднику продовжувалися Днем народних традицій у скансені СНМ – Музею української культури, який був і його головним організатором і про який інформуємо в окремій статті.

▲ *На святу літургію в дерев'яному храмі св. Параскеви у свидницькому скансені, яка є кожного року складовою частиною Свята культури, прийшли помолитися і заспівати літургійні співи і членки відомої співацької групи «Поляна» з Орябини.*

В довгій, 66-річній історії Свята культури такого, як проживаємо тепер, цього року, ще не було. Тому, із-за всім відомих причин, учасники і глядачі зійшлися у свидницькому амфітеатрі в такому нетрадиційному часі, як є місяць вересень. Але як видно, на щастя, разом з терміном, Бог поміг організаторам перенести і погоду. А вона витримала до останньої ноти Свята.

Правда, Свято, крім презентації культури русинів-українців у всіх її формах і жанрах, має набагато ширше значення. Це підкреслив на відкритті Свята і виконуючий обов'язки голови Центральної ради СРУСР Павло Боґдан:

«Хочеться вірити, що попри тім, як будете дивитися на наші темпераментні танці і слухати тужливі та веселі пісні, позгадуєте про своє дитинство, своїх рідних, які разом з вами і тисячами людей з наших підбескидських сіл, але й міст у цьому реґіоні, є носіями цих прекрасних народних традицій, які з нас творять одне ціле національне тіло. Не забудьте про те ні при надходячому переписі населення, бо і од того, скільки нас не буде ганьбитися записати собі свою національність, залежить майбутнє нашої культури і нашої національності взагалі.

Асиміляція, на жаль, крокує могутнім кроком. Серце плаче над занепадом національного шкільництва, над тим, як мало знаємо про свою історію, культуру, про визначних людей, які вийшли з наших сіл. Азбука для більшості молодих людей є вже невідомим письмом, з церков помаленьку відходить церковнослов'янський спів.

Але треба підняти голови і з гордістю заявити про себе, бо не маємо за що ганьбитися, що підтверджують і програми нашого Свята культури».

– пб –

Фото Ладислава Цупера.

▲ *Такі вареники-пероги виготовила команда «Барвінок» з Кошиць.*

Найсмачніші пероги команди «Барвінок»!
25-те змагання у приготуванні перогів в скансені СНМ-Музею української культури у Свиднику

Цьогорічні вересневі дні вражають своєю красою. В поєднанні з Днем народних традицій у скансені СНМ – Музею української культури у Свиднику, що відбувся в неділю, 13. 9. 2020 р., створили чарівну атмосферу переплетінням минулого і сучасного. Музей традиційно підтримав Дні європейської культурної спадщини у Словаччині і 25-те міжнародне змагання у приготуванні перогів, «Пероги 2020», пройшло в бадьорому настрої. Щоправда, свято відбувалося відповідно до протиепідеміологічних вимог, виданих Управлінням охорони здоров'я СР та розпорядження Генерального директора СНМ.

Розпочався день православною святою літургією в дерев'яній церкві св. Параскеви 18 ст. у скансені, збагаченою канторським співом жінок з Орябини.

Частиною Дня була виставка робіт студентів Середньої школи художнього промислу у Свиднику, виставка домашніх тварин і птиці, продуктів бджільництва, презентація зразків традиційного ремісничого виробництва, опрацювання пруття, дерева, глини, металу та шкіри, поради та освітня діяльність любительської спілки бджолярів.

Офіційно відкрив свято директор СНМ – Музею української культури у Свиднику Ярослав Джоґаник. Все проходило в дусі фольклору. На сцені скансену грали та співали «Свидницькі геліґонкари», фольклорна група «Поляна» з Орябини та народна музика «Струнка» і їх солістка Домініка Шутякова, лауреатка «Маковицької струни 2019».

Всі бажаючі мали можливість поїсти і освіжитись коло гастрономічних палаток або блукаючи чи лежачи на траві, насолоджуватись красою скансену чи покататись верхом на коні.

Увагу відвідувачів, як і по минулі роки, привернули голова Пряшівського самоврядного краю Мілан Маєрський, під патронатом якого і відбувалися Дні народних традицій, та приматорка Свидника Марцела Іванчо, які варили та роздавали пероги.

Змагалося п'ять команд. Пероги були з «бандурками», м'ятою, сиром, м'ясом, сливками, вишнями і навіть шоколадом. Варили і «балята». Як констатувало журі (Мілан Маєрський, голова журі, Марцела Іванчо, Людмила Обіцька, депутати ПСК Ян Воок і Ян Гірчко), було важко вибрати ті найліпші, оскільки неймовірно оригінальні та смачні були всі приготовлені пероги. Оцінка журі була наступна: найшвидше приготовлені пероги – команда «Хлопи» з Вапеника, найбільша кількість перогів – добровільна пожежна бригада зі Свидника, найвеселіша команда – Червоний Хрест зі Свидника, найкраще одягнена команда – «Поляна» з Орябини. Дві премії – найоригінальніша начинка (м'ясна та вишні) та найкраща форма перогів і похвалу від голови ПСК дістала команда українців «Барвінок» з Кошиць. Всі команди отримали грошові винагороди від директора СНМ – МУК та дарунки від приматорки Свидника.

▲ *Церемонія урочистого відкриття свята.*

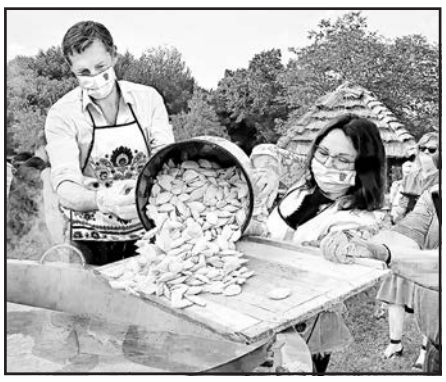

▲ *Мілан Маєрський та Марцела Іванчо варили та роздавали пероги.*

Багато відвідувачів повертало ся додому не з пустими руками. Адже лотерея, котра розігрувалася, налічувала неймовірних 35 премій! Головну премію лотереї, кухонний робот, надала приматорка Свидника.

Феєричним закінченням програми свята став концерт гурту «ГРДЗА» з Пряшева і засяяла співом їх солістка Зузана Яра.

Головний організатор Дня народних традицій – Музей української культури у Свиднику – висловлює щиру подяку голові ПСК Мілану Маєрському, співорганізаторам: місту Свидник і приматорці Марцелі Іванчовій, громадському об'єднанню «Руcько-українська ініціатива» та Союзу русинів-українців Словацької Республіки.

Дякуємо головному спонсору свята: Почесному консулу України в Словаччині Станіславу Обіцькому. Спонсорам: депутатам ПСК Яну Гірчкові, Петрові Піліпу, Янові Вооку, адвокату Юрію Бережному зі Свидника, VVS, a. s. závod Svidník в особі директора Володимира Новака.

Дякуємо мас-медіа – TASR, AKTUALITY.SK, RTVS, Rádio Patria, тижневикам «Дукля», «Піддуклянські новинки».

Дякуємо всім, хто прийшов в цей день до скансену СНМ – МУК та своєю участю підтримав збереження нашої культурно-історичної спадщини й традицій.

Двері СНМ – Музею української культури завжди відкриті широкій громадськості!

Людмила РАЖИНА.

Фото: Яна Міценкова.

Левко Довгович – «Заслужений діяч мистецтв України» та лауреат «Премії Пам'яті народу»

29 вересня ц. р. культурно-громадський діяч Левко Довгович відзначить 85 рік свого народження. З цієї нагоди Президент України Володимир Зеленський нагородив його почесним званням **«Заслужений діяч мистецтв України»** – *за вагомий особистий внесок у зміцнення міжнародного авторитету України і розвиток міжнародного співробітництва та плідну громадську діяльність».*

Левко Довгович народився в Ужгороді, однак від 1963 року живе у Словаччині, куди прибув з немалим життєвим досвідом – понад шестирічним перебуванням в сибірських таборах ҐУЛАҐу, закінчене музичне училище в Ужгороді (хормейстер та диригент), середня медична школа в Усті-над-Лабем (дантист), шестирічна практика в зубній лабораторії там же та шестирічна диригентська праця з українськими хорами у Празі та Карлових Варах.

В Сибір Левко потрапив 14-річним підлітком, як наймолодший політичний в'язень в ҐУЛАҐах Союзу, в яких він побував. Став улюбленцем старших політв'язнів, які загартували його до української національної свідомості. В таборах він здобув основну музичну освіту від висококваліфікованих в'язнів-музикантів Леоніда Іщенка, головного диригента Одеського оперного театру та Степана Чорненького зі Львова, оперного співака європейського масштабу – обидва засуджені на десятки років ув'язнення. В тюрмах його покарання (за різні «провини») підвищили з десяти до 36 років. Від розстрілу врятувала його малолітність. В таборах АНГАРЛАГу він став диригентом табірного чоловічого хору та оркестру.

В часі «хрущовської відлиги» 1956 року його було звільнено з

табору, а 1957 р. дозволено переселитися до батька-священника у Чехію. Від 1963 року доля Левка Довговича була пов'язана з Пряшевом. Першим місцем його роботи у Пряшеві був професіональний Піддуклянський український народний ансамбль. Після нецілих двох років він залишив роботу в ПУНА і прийняв місце методиста в Окружному комітеті Культурного союзу українських трудящих та завідуючого Українським клубом у «Руському домі» у Пряшеві,

У 1965 р. заснував молодіжний ансамбль «Весна», який став найвизначнішим самодіяльним колективом Пряшівщини. Від 1967 р. при хоровому колективі діяли і танцювальна група, оркестр та драматичний гурток, який у 1969 р. поставив п'єсу «Наталка Полтавка». Ансамбль «Весна» до 1971 р. дав понад 150 успішних концертів у Словаччині, Чехії, Польщі та Україні. З ансамблю «Весна» вийшло кілька професіональних співаків, музикантів, акторів та визнаних культурних діячів-аматорів. В хорі Левко знайшов і свою дружину Олену Сувак, яка подарувала йому трьох синів і стала його вірною супутницею і помічницею. В жовтні 1967 року Левко Довгович заснував у Кошицях драматичний колектив «ДУМКА». У 1968 заснував у Кошицях хор «Ластівка», діяльність якого після двох років була офіційно заборонена.

Восени 1971 р. в рамках т.зв. «нормалізації» його було звільнено з роботи і на п'ятнадцять років заборонено працювати з будь-яким українським колективом. В декреті про звільнення наведено, що він «ідеологічно негативно впливав на молодь і виховував її в націоналістичному дусі». В тому ж 1971 році його

було звільнено з п'ятого курсу заочного відділу Пряшівського Філософського факультету Університету ім. П. Й. Шафарика (спеціальність історія та українська мова і література). У цей крайнє несприятливий період руку допомоги надали йому професори Карлового університету. В Карловому університеті у Празі він 1994 року успішно закінчив вищу освіту.

Після 15 років у 1985 році йому дозволили заснувати в Кошицях український мішаний хор «Карпати», який під його керівництвом діє 35 років і є в сучасному найуспішнішим українським хоровим колективом у Словаччині, давши близько 500 концертів не лише у Словаччині, але і в Чехії, Україні, Польщі, Угорщині, Болгарії, Австрії та Бельгії.

Після нової політичної реабілітації в 1989 році Левко Довгович разом з дружиною Оленою та синами Святославом, Ігорем і Романом відновив і очолив на Пряшівщині довоєнну українську молодіжну організацію «Пласт», яка, між іншим, щоліта влаштовує дуже популярні молодіжні табори та Літні школи українознавства, якими досі пройшли понад три тисячі хлопців і дівчат.

Три роки він був Віцепрезидентом (1994-1997), а вісім років (1997-2005) Президентом Європейського Конгресу Українців (ЄКУ). Від 2001-го по 2006 рік він був членом президії Української Всесвітньої Координаційної Ради (УВКР)

у Києві та ряду інших українських міжнародних організацій.

В 2013 році Левко Довгович опублікував свої спогади про табірне життя під назвою *«Хроніка життя політичного в'язня № 2А 424»* (518 стор.), які вийшли і в перекладі словацькою мовою.

За самовіддану працю на ниві української культури Левка Довговича було нагороджено кількадцятьома орденами й почесними грамотами, серед яких є *Орден президента України «За заслуги», Орден «Хреста звитяги», Медаль Братства ОУН-УПА, Срібна Медаль Міністерства внутрішніх справ Словаччини, «Медаль св. Володимира Великого», премія мера міста Кошиць, Почесна грамота Міністерства освіти і науки України* та ряд інших.

Останньою є *«Премія Пам'яті народу»*, яку Левкові Довговичу буде урочисто вручено у Національному театрі в Празі 17 листопада 2020 року.

В офіційному повідомленні про цю нагороду наведено: «*Cena je určená ľuďom, ktorí svojimi činmi dokázali, že česť, sloboda a ľudská dôstojnosť nie sú prázdne slová [...]. Nominované boli dva desiatky osobnosti z Českej a Slovenskej republiky. Z nich porota cien Pamäti národa hlasovaním zvolila štyri osobnosti, ktorých príbeh ich najviac inšpiroval».* Акт вручення буде безпосередньо передавати Чеське та Словацьке телебачення.

Вітаємо Левка Довговича з 85-літтям, а до дальших років бажаємо йому доброго здоров'я, аби він і надалі міг працювати на ниві плекання й утвердження української самосвідомості та пропагування української музичної культури.

На многая і благая літа тобі, Левку!

Микола МУШИНКА.

Раді знову бути разом

День знань – свято, що символізує завершення літніх канікул та початок нового навчального року. Свято, що викликає одночасно і сум, і радість. Адже, з одного боку, не дуже хочеться прощатися з літнім відпочинком, а з іншого – нарешті можна зустріти своїх друзів, однокласників, розповісти про новини, поділитися враженнями та відкриттями після літніх канікул. А особливо цього року, коли довгий час учні змушені були перебувати вдома в умовах пандемії.

Чому ж навчальний рік розпочинається саме восени?

За багатьма джерелами історія цього свята бере початок в Нікеї в 325 році. Саме тоді римський імператор Костянтин Великий, який визначив християнство основною релігією, зібрав перший Вселенський собор. Одним з важливих рішень собору було те, що дата 1 вересня вважалася початком нового року.

Церковно-державне свято Новоліття у нас стали відзначати лише з 1 вересня 1492 року. Оскільки всі школи того часу були створені при церквах, то й навчання в них логічно починалося з церковного нового року.

Навіть коли з 1700 року за рішенням Петра Першого офіційно новий рік обчислювали з січня, дата початку навчання формально залишилася колишньою, але могла варіюватися від кінця серпня до середини вересня.

До середини 30-х років XX століття точної дати початку навчального року не було, лише в 1935 році було встановлено єдину дату початку навчального року – 1 вересня. Саме ж свято з'явилося лише через 50 років, а разом з ним – безліч інших шкільних традицій, у тому числі й останній дзвінок. Після проголошення незалежності України свято зафіксували в Законі «Про загальну середню освіту» у 1999 році.

Традиційне свято Першого дзвоника цьогоріч стало початком не зовсім традиційного навчального року, адже карантин вніс свої корективи.

4 вересня розпочалося навчання і в українській школі в Братиславі. Свято Першого дзвоника тут провели на свіжому повітрі з дотриманням усіх правил безпеки: в масках, з дистанцією, з антисептиками.

Директорка Марія Рибак привітала всіх з Днем знань, побажала перш за все міцного здоров'я, витримки, оптимізму, натхнення та перемог у новому навчальному році, розповіла про плани на 2020/2021 навчальний рік.

«Тож нехай цей рік відкриє перед школярами нові горизонти пізнання себе і світу, стане початком наполегливої праці вчителів, надихне успіхами вихованців, а батьків – гордістю за своїх дітей», – підкреслила директорка.

Завітали на свято Надзвичайний і Повноважний Посол України Юрій Мушка, радник Посольства Олександр Цупренко та перший секретар з культурно-гуманітарних питань, науково-технічного співробітництва Світлана Гончаревська.

У своєму виступі пан Мушка наголосив, що цей рік є незвичайним у порівнянні з минулим. Але ніщо не повинно зупиняти освітній процес, а тяга до знань та пізнання невідомого мають бути сильнішими за будь-яку епідемію. Окрім побажань успіхів у навчанні, хороших оцінок та енергійного настрою, учні Української школи в Братиславі отримали від Посольства України в Словацькій Республіці подарунки.

Розпочався навчальний рік першим уроком «Україна – неймовірна». Вихованці ознайомилися з основними подіями становлення державності України.

Тож усіх вітаємо з початком нового навчального року. Бажаємо посмішок, здоров'я, нових цікавих знань, натхнення та енергії. Нехай жодні соціальні дистанції не стануть на заваді нових досягнень та цікавих відкриттів.

Ольга ОСТРОГЛЯД,
вчителька української школи в Братиславі.

Книга про Лесю Українку отримала відзнаку

17 вересня відбулася урочиста церемонія нагородження найкращої книжки Book Forum і представлення переможців в інших номінаціях. Про це повідомляє Департамент інформації УГКЦ. Цього року за нагороди змагалося 400 книжок із 72 видавництв. Так, журі присудило нагороди у 17 номінаціях, а також дали спеціальні відзнаки учасникам. У номінації «Класична українська література» відзнаку отримала книжка Оксани Забужко та Глави УГКЦ Святослава «Леся Українка «Апокриф». Чотири розмови про Лесю Українку».

Складні й глибоко драматичні стосунки Лесі Українки з християнством, котрі становлять ядро її зрілої творчості, ніколи ще не були предметом професійного богословського аналізу. Московська синодальна цензура забороняла твори письменниці «за безбожництво», радянська комуністична хвалила «за атеїзм» і водночас ті самі п'єси не допускала на сцену.

Тож смисл тієї запеклої «релігійної війни», яку провадять герої Лесі Українки і вона сама з офіційною Церквою, залишався для читача закритим аж до сьогодні, коли Предстоятель УГКЦ Святослав Шевчук і письменниця Оксана Забужко зустрілися, щоб обмінятися думками про твори Лесі Українки на сюжети з євангельської та ранньохристиянської історії. Пропоноване видання містить записи чотирьох таких розмов, а також аналізовані тексти Лесі Українки в авторській редакції.

«Релігійна Правда».

▲ *Учасники регіональної конференції СРУСР в Пряшеві на момент фотографування зняли маски, в яких проходило ціле засідання.*

Регіональна конференція СРУСР в Пряшеві

Проведення конференцій СРУСР в регіонах, де працюють її регіональні організації – важливий етап перед VIII з'їздом СРУСР, який запланований на січень 2021 року.

Першою із шести регіональних організацій СРУСР провела конференцію 16 вересня пряшівська. У роботі конференції взяли участь делегати, обрані на звітно-виборних зборах первинних організацій та гості.

Голова організації інж. Андрій Яцканин у звіті інформував про діяльність організації за звітний період, форми роботи та проведені акції.

Було констатовано, що фінансові прибутки організації становлять здебільшого членські внески та добровільні внески і пожертви.

Серед проведених акцій треба згадати програму «Незнайомі знайомі» – зустрічі з відомими людьми, далі «Наша дума, наша пісня...» та цикл виставок творчості художників. Крім того, організація щороку проводить «Новорічний бал», організує свято жінок з нагоди Міжнародного жіночого дня, регіональне коло конкурсного огляду «Маковицька струна», туристичний похід для членів і прихильників Союзу, а взимку Регіональна рада приєднується до святкування «Приходу св. Миколая» в Дитсадку з українською мовою виховання по вул. Сладковича в Пряшеві.

Організація пам'ятає про своїх членів-ювілярів.

Основна частина організованих акцій проходить в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві.

В ході дискусії було порушено цілий ряд питань, серед них – чому не є нашими членами або добровільними прихильниками молоді люди. Делегати конференції запропонували форми роботи, якими можна було б приваблювати молодь. У З'єднаній школі з українською мовою навчання ім. Т. Шевченка в Пряшеві та в Пряшівському університеті навчаються також студенти з України, яких потрібно прилучати до роботи.

Виконуючий обов'язки голови ЦР СРУСР Павло Боґдан ознайомив з сучасним станом діяльності Союзу. Для такої широкої палітри діяльності, яку проводить СРУСР, потрібні партнери. В нашому випадку – це школи, театр, бібліотека. Проте все це зумовлене тим, чи суспільство здатне порозуміти специфічні проблеми національності.

Розкол національності на дві частини русинів і українців, словакізація шкіл, втрата населенням своєї ідентичності накладає свій відбиток на форми і методи праці серед громадськості.

В дальшому ході конференції відбулись вибори: було обрано новий склад 13-членної Регіональної ради Союзу, 7-членну Президію і 3-членну контрольно-ревізійну комісію. Головою Регіональної ради СРСУР в Пряшеві було обрано дотеперішнього голову – інж. Андрія Яцканина.

Делегати конференції обрали 8 делегатів VIII з'їзду СРУСР.

Новообраний голова РР СРУСР подякував всім за довір'я на посаді голови і намітив головні завдання, які стоять перед організацією і членською базою – зберігати національну ідентичність, рідну мову, культурне багатство наших предків.

Єва ОЛЕАР.
Фото Ладислава ЦУПЕРА.

▲ *З нагоди життєвого ювілею за активну працю на ділянці культурно-національного життя бронзовою медаллю СРУСР на конференції було нагороджено заступника голови Пряшівської РР СРУСР Марію Белей, Мирослава Фабіян та Іван Тільняк одержали вітальні листи.*

127 років «Свободи» в Америці
Історія найстарішої україномовної газети

127 років тому у Джерсі-Сіті поблизу Нью-Йорка в США почала виходити найстаріша з україномовних газет «Свобода», яка досі публікується. Дописувачами газети в різні часи були такі видатні постаті, як Іван Франко, Михайло Павлик, Симон Петлюра, Михайло Грушевський та інші інтелектуали.

«Свобода» видавалася без будь-якої державної допомоги, виключно на гроші передплатників, силами патріотів – і вплинула не лише на життя емігрантів, а й на історію рідної країни.

Зубожіння емігрантської ріки

У другій половині 60-х років XIX століття з Галичини, рятуючись від бідності й голоду, тисячі людей вирушили на пошуки кращого життя за океан. Потік емігрантів був настільки великий, що Іван Франко писав про нього: «Коли, панове, не хочете еміграції народу до Америки, візьміться до поправи його економічного і культурного стану». Для широких верств населення не залишалося іншого вибору, крім як «або на місці гинути з голоду і нужди, або йти світ за очі з надією на кращу долю або й без надії».

СВОБОДА

Утім, щоб не втрачати дешеву робочу силу, галицьке намісництво видало таємний циркуляр з вимогою припинити виїзд з України бідних селян, а «бідними» вважати тих, хто не може заплатити 160 злотих за свій викуп. Це не зупинило біженців, які розпродавали все майно та позичали грошей. Тоді уряд ще більше ускладнив їм життя: незабаром виїзд заборонили усім військовозобов'язаним, жінкам молодше 35 років, а згодом і взагалі заборонили еміграцію.

▲ *Зібрання «Українського народного союзу».*

Але людей не зупинило навіть це. За неповними офіційними даними, на початку XX століття у США було 470 тисяч українців – прибували вони переважно із Закарпаття та Гуцульщини. Але це число точно не відображає реальність, бо часто люди замовчували національність з остраху перед передчасною депортацією. Експлуатація в «Гамериці», як її називали галицькі селяни, була не меншою, але залишалася надія підзаробити грошей, повернутись додому та викупити клаптик землі.

У цих складних умовах, коли скрізь лунала чужа мова десятків різних національностей, їхали вони на копальні Пенсильванії, згодом ішли працювати на фабрики й заводи. Об'єднатись, разом виборювати свої права та формувати національну українську ідею серед мігрантів допомогла преса, у становленні якої головну роль відіграли церковнослужителі.

Перші паростки свободи

Першими вимушеними мігрантами з України були переважно селяни, здебільшого – неписемні, та, як правило, не зацікавлені в культурних розвагах і формуванні національної свідомості. Проте вони були максимально віддані рідній церкві. Тому в 1884 році 70 українських сімей із невеличкого міста Шенандоа в Пенсильванії звернулись до свого земляка, греко-католицького митрополита Сембратовича, з проханням відправити їм священника. Так на початку грудня того ж року до Америки прибув отець Іван Волянський.

У Шенандоа отець Іван, щоб зберегти релігійну й національну тотожність земляків, будував церкви, школи, читальні,

СВОБОДА

а згодом, 15 серпня 1886 року, розпочав видання газети «Америка». Вона мала виходити раз на два тижні, але через зайнятість Волянського, який самостійно навчався друкарства, виходила рідше. Допомагав йому дяк місцевої церкви разом з молодим хлопцем Василем, друкували чотири сторінки невеликого формату на старому ручному пресі, який Волянський купив у Нью-Йорку.

Газета виходила три з половиною роки, але в лютому 1890-го припинила існування через відкликання отця Івана в Україну. Іван Франко у своєму «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 року» назвав цю газету «скромним, але дуже інтересним початком русько-американської преси». Це були перші паростки українського слова на американському континенті, які своїм прикладом надихнули інших. Серед тих, хто підхопив ідею створити національну пресу для мігрантів, був і отець Григорій Грушка, який у вересні 1893 року заснував газету «Свобода».

«Учітеся, брати мої, думайте, читайте»

Про задум видавати «Свободу» отець Грушка з нагоди 20-річчя газети згадував: «Якась туга, якийсь сум стискав серце, коли українець довідувався про себе самого чи то з польських, чи словацьких газет, де наші справи не раз дуже брехливо представлено. Отже, в тих обставинах зародилась у мене мрія видавати власний часопис, писаний українським серцем, українською мовою, навіяний українським духом».

▲ *3 липня 1885 року Іван (Джон) Волянський заснував перше товариство взаємодопомоги українських мігрантів «Братство святого Миколая».*

Підтверджуючи цю ідею, відкриває першу шпальту радикально-національної газети дві цитати з «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Украйні і не в Украйні», поеми-послання Тараса Шевченка: «Учітеся, брати мої, думайте, читайте. І чужому научайтесь, і свого не цурайтесь» та «У своїй хаті своя правда, і сила, і воля».

Матриці до друкарні редактор (ним також був Грушка) возив на звичайному візку. Так само розвозив перші випуски часопису. У головній статті першого номера була сформульована ідеологічна мета «Свободи»: «Нашою задачею є просвіщати український народ, боронити його честь од вражих нападів, вказати дорогу до поступу, до цивілізації, до добробуту. Далі святим обов'язком буде зберегти сокровища народу, його скарби: віру, обряд і мову».

Для українців Північної Америки, Бразилії та Канади «Свобода» відігравала важливу роль в обговоренні й розв'язанні проблем мігрантів. Це був канал зв'язку для тих представників інтелігенції, які займались еміграцією українських селян і життям у Новому Світі. За допомогою програми освіти «Свобода» сприяла створенню українських шкіл, а також вивченню української мови та історії.

Від слова до діла

У четвертому номері «Свободи» всю першу шпальту займала стаття «Нам треба народної організації», в якій Грушка закликав українців до об'єднання. Так, за його ініціативи 30 травня 1894 року була заснована громадсько-політична організація «Український народний союз» (УНС): отця Грушку обрали до правління, а «Свобода» була оголошена її офіційним «рупором». Відтак газеті стало дещо легше з фінансового боку, бо УНС щомісяця перераховував редакції 30-50 доларів, чималу суму на той час. Окрім того, кожний член УНС обов'язково змушений був читати і передплачувати газету, за що платив 10 центів на місяць.

Пізніше, у роки Першої світової та визвольної боротьби українського народу, «Свобода» й УНС заснували фонд для їх фінансової підтримки: «Якщо не можемо допомогти своїм братам збройно – допоможемо іншим ділом. Кожний з нас мусить віддати стільки, скільки зможе для допомоги Батьківщині». Щотижня вони збирали сотні доларів: у період 1912-1917 на різні фонди було зібрано понад 50 тис. доларів.

Під час Голодомору від початку квітня 1932-го «Свобода» організувала у США протестні акції, спрямовані проти політики СРСР. Зокрема, газета випускала спростування фейкових репортажів американського кореспондента Волтера Дюранті, який запевняв читачів «Нью-Йорк Таймс», що українські селяни нібито самі винні у неврожаї. Відтоді однією з головних місій «Свободи» стала боротьба з комуністичними ідеями та радянофільськими організаціями по всьому світу.

Навіть перебуваючи по інший бік океану, «Свобода» брала активну участь у житті України. Можна оцінити її як не завжди послідовну та однозначну у своїй діяльності, проте роль видання у культурно-політичному житті нації є великою. З часом у США почали з'являтись інші часописи українською: за приблизними підрахунками, з моменту виходу «Америки» і до Першої світової війни з'явилось понад 30 україномовних видань. Таким чином українське слово виховувало земляків у еміграції по всьому світу.

«Свобода» продовжує функціонувати й у 2020 році. Найцікавіше, що за весь цей час жодного номера не було втрачено – з усіма статтями можна ознайомитися в онлайн-архіві на офіційному сайті видання.

Євгеній МОРІ.
«Духовний фронт України»,
17 вересня 2020 р.

▲ *Бюст Тараса Шевченка в місті Сигету-Мармацією було відкрито 2016 року, автор – український скульптор Володимир Довбенюк.*

З життя українців Румунії

В недалекому минулому українська етнічна область у Карпатах не була так поділена між окремими державами, як в сучасному між Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Зате більшість закарпатських українців проживає в межах України, чим сповнилась їх віковічна мрія жити в своїй державі.

В Польщі карпатських українців радше називають лемками, у Словаччині, де певні політичні кола перейняли мадяронські уяви в дусі засад *divide et impera* про «*чужих*» українців, тому їх воліють називати русинами, а в Румунії – просто називають їх «рутенцями» (від латинського означення українців – rutheni). Як відомо, мадяронство заперечує існування українців в карпатській дузі.

Значна частина закарпатських українців в силу історичних обставин опинилась в Румунії і проживає поздовж українсько-румунського кордону. Той історично-географічний край на лівому березі ріки Тиси відомий з давніх часів як Мараморош (Мармарош). Вперше згадується в грамоті з 1199 року. Північна (більша) частина Мараморoша належить до української етнічної території і становить собою східну частину Закарпатської України.

З загальної кількості понад 50 тисяч етнічних українців Румунії 34 тисячі складають карпатські українці, які проживають на кордоні з Україною – поруч із Закарпатською областю. Їх головний осередок – Сигету-Мармацією (Сигот). Тут народився відомий український художник Гаврило Глюк, учився в учительській семінарії засновник закарпатської школи живопису Адальберт Ерделі, тут гімназію закінчував Антоній Годинка. Поблизу Сигету-Мармацією знаходяться десятки українських поселень, серед них Бистра, Великий Бичків, Руська Поляна, Кричунів, Поляна, Ремети, Вишня Рівня, Кривий, Рускова, а також кілька змішаних румунсько-українських сіл.

Благородну місію у справі збереження духовно-культурної ідентичності місцевих українців виконує радник Українського православного вікаріату Румунії, священник о. прот. Микола Лаурук.

Як довідуємось з української преси, не так давно – у суботу, 18 липня 2020 року, в Сигету-Мармацією Мараморoська філія Союзу українців Румунії відзначила 206-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Акцію на пошану Великого Кобзаря було перенесено з березня на липень через коронавірус.

Далі відбулася церемонія покладання квітів до погруддя Кобзаря, розташованого в парку перед Сигетською українською православною церквою. У святі взяли участь члени Ради Союзу українців Румунії, комітету Мараморoської філії та представники Українського ліцею ім. Тараса Шевченка.

У своїх виступах учасники розповіли про життя і творчість Тараса Шевченка та про його роль у становленні сучасної української мови та української нації.

А ось недавно о. прот. Микола Лаурук надіслав у редакцію газети «Нове життя» свою чергову книжку, на цей раз присвячену питанням духовності. Її назва – «З скарбів православної віри». Видано книжку 2020 року Хрестовоздвиженською українською православною парафією Сигет (104 стор.). Мова йде про зібрані статті о. Миколи Лаурука, в якій розповідає про різні аспекти духовного життя. З-поміж статей виділяються, наприклад, «Святі отці про «нове небо і нову землю», «Молитва Ісусова – сила Великого Посту», «Афонські і румунські отці про апокаліптичне число 666», «10 Біблійних порад для молоді», «Міжнародний симпозіум в світлу пам'ять Преп. Алексія Карпатського» та ін.

Питання історичного минулого українців Румунії і Мараморoша о. прот. Микола Лаурук розглядає в таких статтях, як «Посвячення церкви в Румунії: Свято, яке не закінчилось!», «Освячення церкви і благословіння музею», «Унікальний пам'ятник Румунії», «Українська православна парафія міста Бухарест». Декотрі зі згаданих статей о. прот. Микола Лаурук опублікував на сторінках газети «Нове життя», з якою він утримує довгорічну співпрацю.

Додаймо, що життя і діяльність о. прот. Миколи Лаурука пов'язана також з Словаччиною. Він утримує ділові зв'язки з православним духовенством Словаччини, пройшов певними щаблями вищого духовного навчання на Православному богословському факультеті в Пряшеві. В його приватній бібліотеці зберігаються книжкові видання українських письменників Словаччини, українські газети і журнали..

Вітаємо о. Миколу з виданням вибраних статей і бажаємо йому дальших успіхів на ниві збереження духовності та ідентичності українців Румунії.

-мі-

▲ *Урочистості з нагоди 206-річчя з дня Кобзаря в Сигеті-Мармацією розпочалися з панахиди за упокій душі Тараса Шевченка, яку відслужили в Українській православній церкві радник Українського православного вікаріату Румунії священник Микола Лаурук та священник Маріус Лаурук.*

Сторінки минулого (15)

БЕНЯТИНА – BEŇATINA (окр. Собранці)

Benetyna (1397),
Benetyne (1575),
Benethinie (1786),
Beňatina (1808),
угор. Benetine, Vadászfalva.

Стат.: 1828 – 36 буд., 284 жит., 1869 – 372, 1880 – 361, 1890 – 334, 1910 – 405, 1921 – 73 буд., 432 жит., з т. 9 чсл., 375 рус., 45 євр., 373 гр.-кат., 11 р.-кат., 48 ізр., 1930 – 434, 1940 – 533, 1948 – 483, 1970 – 488,

▲ *Єпископ Андрій Бачинський.*

1980 – 459, 1991 – 339 жит., з т. 330 слов., 2 чех., 4 укр., 150 гр.-кат., 133 прав., 11 р.-кат., 4 без, 2001 – 271 жит., з т. 237 слов., 28 рус., 2 укр., 159 гр.-кат., 132 прав., 12 р.-кат., 2011 – 199 жит., з т. 165 слов., 24 рус., 1 укр., 1 чех, 8 невст., 105 прав., 78 гр.-кат., 7 р.-кат, 9 невст., 2013 – 207 жит., 2017 р. – 186 жит.

Площа хотара 1864 га.

Збереглись два перекази про походження назви Бенятини. Перший говорить, що тут були биткарі – тому село називається Бенятина. Другий переказ: «Колись давно тут були розбійники «жыване», які приходили на пасовиська і крали з пасовиська від пастухів воли і гнали їх у ліс, що називався Жыдове. Там вони мали велику печеру, що була під скалою. Командиром тих жыванів був якийсь Павло Беньо. Коли він зловив якогось багача, то зараз йому стяв голову. Про цього командира розбійників ішла чутка далеко-широко на околицю, що Беньо стинає голови. І від цієї пригварки, що Беньо стинає, ніби потім пішла назва села Бенятина». (Записав Михайло Шмайда 28.5.1969 р. в с. Бенятина від Павла Ригана, 1911 р.н.).

Історик Фердинанд Уличний зазначає, що відомості про потік Бенятина відомі вже з 14 ст., а Юрій Гузей пише, що при визначенні границі хотаря села Тибава 1333 р. згадується Бенятинський потік, село згадується у документі 1397 р. Ф. Уличний також припускає, що Бенятини, ймовірно, торкається документ 1418 р. про два підзамки Тибавського замку – Підградик та Бенятина. Села з постійною назвою Бенятина торкається тільки грамота 1497 р. Тому історик припускає, що село було засноване на волоському праві в другій половині 15 ст.

Бенятина належала до маєтку панства Михалівці-Тибава. У XIX ст. село було власністю сімей Чуґів, Ібрані, Туранських. В 1567 р. тут були три господарства, в 1588 р. поруч з трьома господарствами були і дві желярські та родина місцевого шолтиса.

Наприкінці 16 ст. сюди прибули нові жителі, тому в 1599 р. тут було вже 30 господарств кріпаків і дім шолтиса. На початку 17 ст. падає кількість кріпаків і господарств. У 1715 р. тут було 12 селянських господарств, а в 1720 р. – 19 селянських і два желярські господарства. Пожар 1890 р. знищив більшу частину села. Жителі займалися хліборобством, працювали у лісах. Дерево опрацьовували у 2-х місцевих лісопилках. В другій половині 16 ст. або на початку 18 ст. тут побудували церкву, в якій служили греко-католицькі, а кінцем 18 ст. православні священники.

Водяний млин зруйнували 1920 р.

У 1939-44 рр. село було окуповане Угорщиною. Під час окупації угорські жандарми застрелили Яцка та Станча. Село визволене 24. 10. 1944 р.

Добровольцями на фронт пішло 8 чоловік. 1959 р. засновано артіль – ЄСГА, яка пізніше приєдналася до Хоньківської артілі. У повоєнний період збудовано нову дорогу, школу, будинок культури, нові сімейні будинки, 1994 р. закінчено регуляцію потоку. У селі працювали 2 каменоломні, в одній з них в 90-х роках 20 ст. виникло озеро, яке приваблює відвідувачів своїм чарівним тиркисовим – ніжноголубим кольором. У кар'єрі були припинені роботи. Тут було знайдено скам'янілість 5-метрової риби.

▲ *Меморіальна дошка Андрію Бачинському в Бенятині була встановлена 1997 року.*

Церква св. Миколая побудована 1850 р. Народився єпископ Андрій Бачинський (14.11.1732 – 19.12.1809, Ужгород). Православна церква Успенія Пресвятої Богородиці. Успішну богословську і культурно-освітню діяльність в сучасному проводить о. прот. мґр Павло Новак.

-мі-

Календар

1. 10. 1835 р. – народився у місті Яворові на Львівщині український флорист, ботанік-географ, дослідник рослинного світу Карпат Остап Волощак (185). Помер 10.6.1918 р. у Відні.

2.10.1865 р. – народився український композитор і хоровий диригент Денис Січинський (155). Помер 26.5.1909 р.

3.10. 1930 р. – помер у Буківцях Стропківського округу педагог Іван Поливка (90). Народився 12.2.1866 р. в Березничці Стропківського округу.

3. 10. 1895 р. – народився російський поет Сергій Єсенін (125). Помер 28.12.1925 р.

5.10.1830 р. – народився в сім'ї лісника-переселенця зі Словаччини правник, археолог, історик Закарпаття Тиводар Легоцький (190). На основі археологічних пам'яток довів, що слов'яни розселилися у Тисо-Дунайській низовині ще до приходу сюди угорців. Досліджував історію Закарпаття від найдавніших часів до початку XX століття. Помер 5.11.1915 р.

5. 10. 1930 р. – народився український льотчик-космонавт Павло Попович (90).

8.10. 1910 р. – народився в Крайній Порубці Свидницького округу педагог Теодор Дерцьо (110). Помер 8.7. 2007 р.

9.10.1955 р. – помер закарпатський український політичний і культурний діяч, організатор Хустської Народної Ради 1919 р., міністр фінансів і комунікацій Карпатської України Юлій Бращайко (65). Народився 19.4.1879 р. в с. Глибоке на Ужгородщині.

10.10. 1825 р. – помер український композитор, співак і диригент Дмитро Бортнянський (195). Народився 28.10. 1751 р. в Глухові.

10.10. 1920 р. – народився хореограф, колишній методист ЦК КСУТ Юрій Прохазка (100). Помер 2. 9. 1995 р. в Пряшеві.

11. 10. 1900 р. – народився церковний та культурно-освітній діяч, архімандрит монастиря в Ладомировій Свидницького округу Сава (Костянтин Струве) (120). Помер 13.3.1949 р. в Ладомировій.

11.10.1935 р. – народився в Дрєниці Сабинівського округу журналіст, колишній голова Центральної ради СРУСР Віктор Коваль (85).

14.10.1855 р. – народився історик, етнограф, церковний та громадський діяч Юрій-Калман Жаткович (165). За працю «Влияние ягерских епископов и борьба против него в Мукачевской епархии» був обраний членом Мадярського історичного товариства (1884 р.). Автор першого в Угорщині «Короткого нарису української літератури» та «Короткої історії руської літератури до татарської навали». Переклав угорською мовою окремі твори М. Вовчка (1897 р.), Ю. Федьковича (1898 р.), І. Франка (1902 р.). Був прихильником української національної орієнтації. У листі до В. Гнатюка (1899) писав: «Я, як Вам ото уже давно видомо, русин, т.е. твердо стою при самостийности мало-русского народа и язика». Помер 25.9.1920 р.

15. 10. 1950 р. – розпочав свою діяльність Православний богословський факультет в Пряшеві (70).

16. 10. 1785 р. – народився в Блажові художник, іконописець Михайло Манкович (235). Помер 21.10.1853 р. в Ужгороді.

17.10. 1940 р. – народився в Стащині Снинського округу педагог, громадський діяч Ян Прислупський (85). Помер в червні 2011 р.

18.10.1945 р. – засновано Ужгородський державний університет (нині Ужгородський національний університет) (75).

18. 10. 1950 р. – народився у Видрані Меджилабірського округу журналіст, заступник голови ЦР СРУСР Павло Боґдан (70).

19.10.1910 р. – народився в Іванівцях Мукачівського району Закарпатської області України український живописець Федір Манайло (110). Помер 15.1.1978 р. в Ужгороді.

19.10.1975 р. – помер видатний закарпатський український художник Йосип Бокшай (45). Народився 2.10.1891 р. в Кобилецькій Поляні на Рахівщині.

21. 10. 1750 р. – народився словацький письменник Юрай Фандлі (270). Помер 7.3.1811 р.

22. 10. 1835 р. – був вбитий керівник боротьби українського селянства проти кріпацтва Устим Кармалюк (185). Народився 10.3.1787 р.

22. 10.1930 р. – народився в Машківцях Гуменського округу церковний та громадський діяч Михайло Олекса (90). Помер 23.7.2004 р.

23. 10. 1930 р. – народився в Прикрій Свидницького округу мовознавець доц. Михайло Блиха, канд. наук (90). Помер 8.1.2017 р.

26. 10. 1465 р. – спалахнуло селянське антифеодальне заворушення на Земплині (555).

27.10.1745 р. – народився український композитор, диригент, співак, класик європейської музики Максим Березовський (275). Помер 2.4.1777 р.

27.10. 1955 р. – народився в Бардієві МУД-р Борис Ганущак, приматор міста Бардієва (65).

28. 10. 1915 р. – помер письменник, юрист Михайло Чабиняк (105). Народився 11.10. 1867 р. в Габурі Меджилабірського округу.

29. 10. 1815 р. – народився словацький політичний діяч, вождь національного і соціального руху, мовознавець, філософ і публіцист Людовіт Штур (205). Помер 12.1.1856 р.

Андрій Костельник

15 вересня 2020 р. після довготривалої хвороби в Пряшеві помер педагог, культурно-освітній діяч, інж. Андрій Костельник.

Народився Андрій Костельник 15 вересня 1934 року в селі Криве Бардіївського округу в 12-членній селянській родині. Навчався в російській гімназії та в Середній економічній школі в Пряшеві. У 1966 році закінчив Вищу економічну школу в Братиславі.

Андрій Костельник спочатку був редактором економічної рубрики Пряшівської української студії Чехословацького радіо (1956 – 1959). Із закінченням військової служби став головним економістом Пряшівського філософського факультету Університету ім. Павла Йозефа Шафарика.

З 1 вересня 1957 р. стає учителем, потім заступником директора (1975 – 1986) і директором (1986 – 1990) Середньої готельної школи в Пряшеві.

Своїм педагогічним і людським підходом Андрій Костельник зумів прищепити любов до науки, до свого народу і нашої культури.

Активно працював як член ревізійної комісії ЦК КСУТ і член пленуму ОК КСУТ в Пряшеві. Був депутатом ОНК в Пряшеві, активним членом шкільної і культурної комісії ОНК.

Був нагороджений званням зразкового учителя (1978).

Разом з жінкою Анною (дів. прізв. Ґайдошова) виховали троє дітей і дали їм вищу освіту.

В особі Андрія Костельника наша громадськість втрачає доброго педагога, який в дусі патріотизму і вірності предківським традиціям виховував підростаюче покоління.

Вічная йому пам'ять!

-мі-

Останнє прощання з покійним відбулось на центральному цвинтарі в Пряшеві у п'ятницю, 18 вересня 2020 року.

Туристичними стежками до маловідомого замку

Третя ПО СРУСР в Пряшеві, котра виникла на базі колишніх працівників Української радіостудії в Пряшеві та її співпрацівників, розгортає свою активну діяльність. Тісно співпрацює з 5-ою Міською організацією Об'єднання пенсіонерів Словаччини (Jednota dôchodcov Slovenska), члени котрої в більшій мірі є і членами третьої ПО СРУСР. І наперекір пандемії коронавірусу вдалось нам зорганізувати святкування Нового року, МЖД, бригади при впорядкуванні зовнішніх та внутрішніх просторів будинку Словацько-українського культурного та інформаційного центру по вул. Янка Бородача в Пряшеві, в котрому активно допомагаємо при організуванні різних культурних акцій. Крім того, вже традиційно організуємо туристичний похід, переважно до розвалин феодальних замків в околиці Пряшева, як знак протесту проти нелогічного переселення Української студії Словацького радіо з Пряшева до Кошиць. Вже 22 річник туристичного походу P-86 ми здійснили 15-го вересня на маловідомий замок в селі Липовце, яке найбільшою мірою прославила мінеральна вода Салватор, але й близький Лачновський каньйон з «Кам'яною бабою» чи печера «Зла діра».

Була прекрасна погода, учасники походу зійшлись на автобусних зупинках в Пряшеві, щоб разом поїхати до Липовців. Після короткої презентації 17 учасників походу привітав Павло Боґдан, в.о. голови ЦР СРУСР, ознайомив присутніх з історією походу та історією Липовецького замку. Ідучи на замок, ми кохалися прекрасною природою, споминали молодість, коли у нас було ще більше фізичних сил, но ніхто не нарікав, всі з радістю вийшли на замок, котрий того часу находиться в реконструкції, попекли ковбаску, солонину, трохи погостилися, поспівали народні пісні і радісно вертались додому в переконанні, що щось доброго виконали для свого здоров'я і пообіцяли один одному, що наступного року, напевно, зустрінемось на іншому замку.

На фотографії учасники походу на старті у Липовцях.

Петро БЕҐЕНІ,
голова
3-ої ПО СРУСР в Пряшеві.

Звичаї нашого села

ДАРУНКИ ТА ОБДАРОВУВАННЯ В СІМЕЙНІЙ ОБРЯДОВОСТІ ПРЯШІВЩИНИ

(Закінчення. Початок в №№16, 17 і 18/2020)

Цей атрибут у такому вигляді, крім символу плідності та багатства, виконував ще й функцію оберега. При переїзді молодої на возі в хату молодого дружки кидали по дорозі весільчанам кусники порізаного *кнышу, жебы была урода, жебы были богаты тоты млоды.*

Крім нього, на весільний стіл ставили обрядове печиво *кухы*. Під час ходи весільної процесії навколо церкви, яку здійснювали дружби з молодим верхи на конях, дружки на возі розривали шматки *кнышу* і ділили їх між односельчанами й гостями, що в ширшому обрядовому контексті було спрямоване на досягнення родинного добробуту молодого подружжя.

З метою обдаровування рідня молодої пекла обрядові хліби *балец, привыканец, радусник*. За традицією нареченої було приносити із собою в хату молодого обрядовий хліб/калач, з котрим обдаровувала свою свекруху, або взаємно виміняли їх між собою. На питання свекрухи *Невісто, з чим єсь ту пришла?* вона відповідала: *З хлібом, даром а божскым пожегнаньом* (с. Цернина); *З хлібом, зо шчестьом, зо здравльом, з милым, божскым пожегнаньом а добрыми людьми* (с. Н. Мирошів). Обрядовий хліб розрізував староста, з яким пригощав в першу чергу весільних батьків, а потім всіх весільчан (с. Н. Полянка). Обдаровуванням фактично підтвердилось прийняття молодої за нового члена сім'ї, яка подарунками намагалася здобути прихильність чоловічої рідні, до якої приходила.

В області Спишу ще в 50-их роках XX століття подарунки для молодих приймали з допомогою дерев'яного атрибута – *дарника*, що нагадував свічник. В залежності від статків сім'ї дарники були одно-, дво- та триповерховими. Нижню частину дарника оздоблювали лляним прядивом, щоб бравта була працьовитою; на середню частину давали чіпець, хустку; верхня частина була декорована кольоровими стрічками, медівниками, горіхами, цукерками, а на верху клали яблуко із встромленими в ньому монетами. Слово дарник походить від слова дарувати, тому саме цей реквізит весільного обряду служив для подарунку молодій.

При самому акті чеплення, коли молода ставала заміжньою жінкою, доходило до грошового обдаровування молодої. Женних змушений був усі дірки на в'язаному чорному чіпці *залатати* грошима, причому починав це робити з банківок найнижчої номінальної вартості. Винахідливі свашки поступово посували чіпець, вказуючи на *незалатані* частини чіпця, а жених повинен був постійно підвищувати суму, аж поки не досяг 5 000 крон. Ці гроші він дарував молодій.

Після чеплення слідував *чепченый танец, рядовый танец, шоровый танец,* коли кожен із присутніх весільчан платив грошима за танець із зачепленою молодою. Перед танцем кожен з них клав на тарілку гроші. За звичаєм, після *шорового* танцю один з музикантів згортав подаровані гроші до фартуха молодої зі словами: *Ту маш на хлопця.*

Закінчувалося весілля відвідинами рідні молодої – *придане, приданці, придани, приданяре* в домі молодого. Зазвичай перед ними зачиняли двері і тільки після виконання пісень, у яких сторони дорікали одне одному, їх пускали в хату і садовили за стіл. *Приданці* приносили подарунки

Треба зазначити, що згідно етикету локальної спільноти дарунок завжди вважався як певний вид позики, який при відповідній нагоді потрібно повертати.

Надія ВАРХОЛ, Йосиф ВАРХОЛ.

Пошта Словаччини помістила символ COVID-19 на новій поштовій марці

У Словаччині пошта країни представила нову поштову марку із зображенням дівчини в захисній масці як символі боротьби з коронавірусом.

Разом із маркою, повідомила Словацька пошта, 21 серпня був представлений і конверт першого дня (FDC) з відповідною печаткою, які теж містять зображення захисної маски і умовне зображення коронавірусу.

Представниця Словацької пошти у зв'язках із громадськістю Зузана Ковачичова наголосила, що виданням марки із зображенням дівчини в захисній масці пошта прагнула «вказати на необхідність дотримання головних принципів безпеки: R.O.R. – Ruka – Odstup – Rúško, з допомогою яких ми оберігаємо не лише себе, а й людей навколо нас».

▲ *Ілюстраційне фото: маски з національними взорами і великодня писанка, присвячена COVID, у Словаччині.*

Автором марки є відомий словацький художник Карол Фелікс. Її розмір 44×32 мм. Вартість марки 2 євро.

Prínos sčítania v Prešovskom kraji

Sčítanie v kraji prebieha v 665 obciach, pričom 23 z nich má štatút mesta. K 31. 8. bolo v kraji sčítaných celkovo 34 % bytov, 12 obcí skompletizovalo sčítanie na 100 % (Dubová, Havranec, Kružlová, Nová Polianka, Kalná Roztoka, Michajlov, Parihuzovce, Víťazovce, Krížová Ves, Lesnica, Soľník, Cabov).

Spomedzi veľkých miest (nad 10 000 obyvateľov) majú najviac (nad 30 %) editovaných bytov mestá Kežmarok a Sabinov.

Ako uviedla Ing. Mária Vallušová – poverená sčítaním v meste Kežmarok, výsledky sčítania ovplyvnia ďalší rozvoj v meste: «*Keď kompletne naplníme databázu údajov, spravíme ich analýzu a na základe výsledkov rozhodneme, s čím začneme. V každom prípade by mala byť realizovaná stavba nájomných bytov a infraštruktúra. Náš pracovný tím tvoria zamestnanci určení na túto agendu, ktorí zodpovedne pristupujú k tejto činnosti – databázu napĺňame údajmi každý deň a máme taktiež veľmi dobrú spoluprácu so správcami bytových domov a spoločenstiev.*»

Štatistický úrad
Slovenskej republiky.

Гумор

Хлопчик кинув монету в фонтан, щоб повернутися сюди знову. І повернувся, тому що грошей на автобус не вистачило.

* * *

Найдовша і захоплююча подорож починається зі слів «Я знаю коротку дорогу!»

* * *

Жінка чоловікові:

– Любий, а давай машину купимо. Навчуся їздити – світ побачимо.

Чоловік:

– Той чи цей?

* * *

Найкращий друг – це кіт. Він ніколи не скаже «Чому ти жереш ночами?». Він буде жерти разом з тобою!

NOVE ŽYTŤA Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 70. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 €. Štvrťročné predplatné 2,60 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlače. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o.. Krupinská 4, P. O.Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 70. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.